

and the avoidance of responsibility for the implementation of armed aggression against Ukraine by the aggressor state is analyzed. Attention is drawn to the reasonableness of arresting, in particular, education workers who are not official, for committing this type of collaborative activity. Based on the results of the study, conclusions and suggestions for improving law enforcement activities were made.

Keywords: criminal law, criminal responsibility, criminal offense, crimes against the foundations of national security of Ukraine, collaborative activity.

DOI: 10.33766/2786-9156.105.101-118

УДК 343.352:343.21(477)

Мишура М. В., аспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

e-mail: kmovcan89@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-4312-1378>

ЗЛОВЖИВАННЯ (ТОРГІВЛЯ) ВПЛИВОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗАБОРОН

Статтю присвячено порівняльно-правовому аналізу змісту протиправного діяння в складі злочину «зловживання впливом» у вітчизняному й іншому європейському кримінальному законодавстві. У межах демонстративного (типового) наукового дослідження розглянуто релевантні заборони в кримінальних кодексах Австрії, Іспанії, Італії та Польщі.

За результатами авторського аналізу визначено, що проблемні питання, пов'язані з кримінально-правовим реагуванням на вияви зловживання впливом у публічній сфері, виникають не лише у вітчизняній, а й у зарубіжній теорії та практиці. На підставі офіційних європейських джерел і матеріалів соціологічних опитувань зауважено, що корупція в її сучасних виявах завдає значної шкоди суспільству, національним демократіям, економіці та правам окремих осіб, європейській спільноті загалом.

У роботі виокремлено спільні й відмінні риси в кримінально-правовому регулюванні відносин, що становлять зловживання (торгівлю) впливом, в українському та європейському законодавстві. Акцентовано на тому, що деякі європейські кримінальні кодекси містять дві чи декілька заборон, пов'язаних із формами «активного» та «пасивного» зловживання впливом, натомість в українському кримінальному законі передбачено статтю 369-2, яка описує обидві форми такого зловживання. З'ясовано, що Україна – це не єдина європейська держава, кримінальний закон якої містить спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за «активне» зловживання впливом, оскільки деякі європейські заборони містять схожі за змістом привілейовані приписи.

У порівняльно-правовому контексті зазначено, що чимало європейських держав висловили застереження щодо невизнання зловживання впливом злочином у розумінні двох міжнародних конвенцій з протидії корупції. Наведено аргументи в обґрунтування цих застережень.

Ключові слова: корупція, кримінальне правопорушення, корупційне кримінальне правопорушення, зловживання впливом, потерпілий, неправомірна вигода, порівняльно-правове дослідження, зарубіжне кримінальне законодавство.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку антикорупційного законодавства України та практики його застосування, попри запровадження в нашій державі численних заходів і програм, питання протидії корупційним практикам і схемам, зокрема пов'язаним із зловживанням впливом, не втрачають актуальності.

Проблемні питання, пов'язані з кримінально-правовим реагуванням на явища зловживання впливом у сфері державного управління та місцевого самоврядування, постають не лише у вітчизняній, а й зарубіжній теорії та практиці правозастосування. У контексті кримінально-правової компаративістики актуальним видається дослідження зарубіжного, передусім європейського, досвіду криміналізації практик зловживання (торгівлі) впливом. Увагу слід зосередити передусім на прийомах законодавчої техніки для описання позначеного корупційного делікту, що використовують зарубіжні законодавці.

Європейські парламентарі визнають, що корупція завдає значної шкоди суспільству, національним демократіям, економіці та правам окремих осіб. Цей феномен підриває інституції, від яких залежить добробут усіх європейців, знижуючи довіру до них, а також обмежує їх здатність запроваджувати державну політику та якісні державні послуги. Протидія корупції має важливе значення як для захисту цінностей ЄС, так і для ефективності загальноєвропейської політики, а також для збереження верховенства права, як, власне, і для довіри до державних установ та їх керівників [1].

Результати соціологічних досліджень Євробарометру за 2022 рік засвідчують, що 68 % опитаних громадян у ЄС і 62 % компаній, що функціонують на теренах ЄС, вважають, що корупція є доволі поширеною в цих країнах [2]. Не кращою є ситуація в Україні, про що неодноразово зазначали вчені [3; 4; 5; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній кримінально-правовій літературі проблемні питання відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 369-2 КК України, привертали увагу рідше, порівняно з розробками проблем корупційних кримінальних правопорушень загалом. Зокрема, питання кваліфікації зловживання впливом фахово досліджено в роботах О. О. Дудорова [7; 8], В. І. Дюрдь [9], В. М. Киричка [10; 11], О. О. Книженко [12], Л. Ю. Тимофєєвої [13]. Попри це, чимало проблем у цій сфері, передусім пов'язаних із визначенням змісту протиправного діяння та ознак суб'єктного складу, залишаються нерозв'язаними.

Обмеженням є і коло зарубіжних фахівців, які присвячують свої дослідження цій проблематиці. Серед них слід зауважити про доробки В. Сінгерланда [14], А. Вонга [15], Дж. Глака та М. Макалея [16], І. Карр [17].

У сучасних працях з кримінального права з проблематики відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення зарубіжний досвід висвітлюють

здебільшого фрагментарно, його аналіз не є інформативним і, власне, компаративістським. Зарубіжні норми про зловживання впливом згадують лише побіжно [18, с. 66-80].

Ураховуючи, що обсяг цієї наукової роботи не дозволяє висвітлити зміст заборон про зловживання впливом у всіх європейських кримінальних законах, бути проаналізовані лише окремі європейські заборони, що є активно засосовуваними та мають оригінальні юридичні конструкції.

Формулювання цілей. Метою статті є виявлення особливостей нормативної регламентації підстав відповідальності за зловживання (торгівлю) впливом у кримінальному законодавстві України та деяких інших європейських країн.

Виклад основного матеріалу. Принагідно з позицій лінгвістики та методологічних засад юридичного перекладу слід зауважити, що деякі дослідники проблем зловживання впливом висловлюють серйозні й небезпідставні сумніви щодо правильності конструювання кваліфікованого складу злочину «зловживання впливом». Вони акцентують на тому, що використаний у ст. 12 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (далі – Конвенція ETS 173; набула чинності для України 1 березня 2010 року) і ст. 18 Конвенції ООН проти корупції (набула чинності для України 1 січня 2010 року) термін «solicitation», який було офіційно перекладено з англійської мови як «вимагання», насправді позначає наполегливе прохання, домагання, активне нагадування тощо (як своєрідний «автономний» вияв корупційної поведінки), тобто дію, для якої не характерне поєднання з погрозою, що традиційно притаманне вітчизняному кримінально-правовому поняттю вимагання. Водночас цю обставину не було враховано під час імплементації конвенційних положень, натомість вимаганням (за прикладом складів інших корупційних злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди) було надано значення кваліфікуючої ознаки зловживання впливом [19, с. 313–316; 20, с. 258–261; 21]. Тому О. Дудоров і К. Задоєв слушно пропонують авторам проекту КК не повторювати допущених помилок і замислитися над тим, щоб у перспективній статті про торгівлю впливом відповідну варіативну дію позначити не як вимагання, а саме як прохання надати неправомірну вигоду [22, с. 90].

Невипадково свого часу за результатами комплексного авторського дослідження Д. Каменський зауважив про важливість юридично точного перекладу іншомовних понять і положень під час здійснення порівняльних кримінально-правових досліджень [23, с. 159–173]. Тож слід зробити технічне зауваження: під час аналізу зарубіжного кримінального законодавства ми використовували тексти (в онлайн-форматі) мовою оригіналу. Використання словників надало можливість виявити, що в одних випадках зарубіжний законодавець використав поняття «зловживання впливом», а в інших – «торгівля впливом». Попри лінгвістичні та певні стилістичні відмінності, здебільшого протиправне діяння описано схожим чином, відповідно до широких орієнтирів, запроваджених двома згаданими міжнародними антикорупційними конвенціями, ратифікованими

Україною. Водночас термін «вимагання», який вживається в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, слід тлумачити із певними застереженнями, оскільки він не відповідає змісту терміна «вимагання», що вживається в КК України.

Далі зазначимо безпосередньо про кримінально-правові моделі зловживання впливом, що зафіксовані в європейських кримінальних кодексах, адже як слушно зауважено, кожне діяння об'єктивної сторони злочинів має власний ступінь і характер суспільної небезпеки. Відтак і відповідальність за їх вчинення за ступенем суворості має бути різною [24, с. 107]. Однак у цій статті не будемо описувати види та розміри санкцій у відповідних європейських заборонах, оскільки вони суттєво різняться в кожній кримінально-правовій юрисдикції, мають власну змістову специфіку, а отже, їх необхідно досліджувати, зокрема в порівняльно-правовому контексті, відокремлено.

Отже, **австрійську** заборону на зловживання впливом розміщено в розділі 22 «Злочинні порушення службових обов'язків, корупційні та пов'язані з ними злочинні діяння» КК цієї держави. Відповідно до ч. 1 § 308 «Заборонене втручання» КК Австрії, злочином визнають вимагання, прийняття або прийняття обіцянки переваги для себе чи третьої особи з метою неправомірного впливу на прийняття рішень державним службовцем або арбітром, що карається позбавленням волі на строк до двох років. Будь-яка особа, яка пропонує, обіцяє або надає перевагу іншій особі в обмін на неправомірний вплив на прийняття рішень державним службовцем або арбітром, також підлягає покаранню (ч. 2 ст. 308 КК Австрії). Кваліфікуючою (особливо кваліфікуючою) ознакою визнано розміри отриманої неправомірної переваги – 3 тис. та 50 тис. євро відповідно (ч. 3).

Далі в ч. 4 § 308 КК Австрії надано офіційне роз'яснення змісту впливу: вплив на процес прийняття рішення державною посадовою особою або арбітром є неправомірним, якщо він спрямований на неналежне виконання або невиконання офіційної дії або пов'язаний з пропозицією, обіцянкою або наданням неправомірної вигоди (ч. 4 ст. 305) державній посадовій особі або арбітру чи третій особі в інтересах посадовця або арбітра [25]. Видається, що зміст поняття «арбітр», з огляду на лінгвістичні нюанси іноземної мови та специфіку перекладу, охоплює всіх осіб, які уповноважені державою на здійснення правосуддя в різних категоріях справ.

У ч. 4 ст. 305 КК Австрії закріплено визначення неправомірної вигоди в контексті застосування норм про корупційні (пов'язані з корупцією) злочини. На відміну від українського підходу, австрійський законодавець визначає це поняття «від зворотного» – у спосіб виключення. Отже, не визнають неправомірною вигодою: 1) переваги, прийняття яких дозволено законом або які надають у контексті заходів, участь в яких виправдана службовою або іншою об'єктивною необхідністю; 2) переваги з благої метою, на використання яких посадова особа, арбітр або особа з кола сім'ї посадової особи чи арбітра не має вирішального впливу; 3) за відсутності затверджених стандартів щодо дозволу на отримання в розумінні п. 1 – подарунки невеликої вартості, що є звичайною практикою в цій місцевості або країні, за винятком випадків, коли злочин вчиняють із комерційних міркувань [25].

Своєю чергою, законодавець Королівства Іспанії запровадив у національному КК окрему главу VI «Торгівля впливом», у яку включив чотири норми – три заборонувальні за змістом та одну роз'яснювальну (відсилає до інших норм Кодексу для розуміння змісту поняття «посадова особа»).

Зокрема, ст. 428 КК Іспанії визнає злочином діяння державної посадової особи або представника влади, який впливає на іншу державну посадову особу або представника влади, використовуючи переваги своєї посади чи будь-якої іншої ситуації, що впливає з його особистих або службових відносин з такою особою або іншою посадовою особою чи представником влади з метою отримання рішення, яке може мати безпосередню чи опосередковану економічну вигоду для себе чи третьої сторони [26].

У ст. 429 КК Іспанії зазначено: особа, яка впливає на державну посадову особу чи представника влади, використовуючи будь-яку ситуацію, що впливає з її особистих відносин з ним або з іншим державним службовцем чи органом влади, для досягнення рішення, яке може безпосередньо чи опосередковано принести економічну вигоду для неї самої чи для третьої сторони, нестиме передбачене законом покарання. Якщо очікувана вигода була отримана, то покарання призначають з урахуванням верхньої половини меж санкції статті [26]. Тобто тут простежується відмінність за суб'єктом складом. Якщо за ст. 428 КК Іспанії коментований злочин вчиняє державний службовець, то за змістом ст. 429 КК – будь-яка особа. Зрештою в ст. 430 передбачено: особи, які, пропонуючи вчинити дії, описані у двох попередніх статтях, вимагають подарунки чи будь-яку іншу винагороду від третіх осіб або приймають пропозицію чи обіцянку такої винагороди, підлягатимуть покаранню [26].

Отже, якщо в перших двох нормах ідеться про форми «активного» зловживання впливом різними видами суб'єктів, то в третій нормі, навпаки, про «пасивне» зловживання.

Стаття 346-bis КК Італії (яка структурно розміщена в розділі II «Злочини приватних осіб проти державного управління» глави II «Злочини проти державного управління») містить таку диспозицію: той, хто, використовуючи або демонструючи наявні чи передбачувані зв'язки з державною посадовою особою або особою, відповідальною за надання публічних послуг, або однією з інших осіб, зазначених у статті 322-bis, неправомірно змушує когось дати або обіцяти надати йому або іншим особам гроші або інші вигоди як плату за незаконне посередництво з державною посадовою особою, або особою, відповідальною за виконання функцій держави, або однією з інших осіб, зазначених у статті 322-bis, або як винагороду у зв'язку з виконанням ним своїх функцій чи повноважень, підлягатиме кримінальному покаранню [27].

У цій самій нормі передбачено: покарання збільшується, якщо особа, яка неправомірно надає або обіцяє собі чи іншим грошові кошти або інші вигоди, обіймає посаду державного службовця [27]. Покарання також буде вищим, якщо дії вчиняють у зв'язку зі здійсненням судової діяльності або з метою винагороди публічної посадової особи чи особи, відповідальної за надання публічних послуг, або однієї з інших осіб, зазначених у статті 322-bis, у зв'язку із вчиненням дії,

що суперечить її службовим обов'язкам, або за бездіяльність чи зволікання із вчиненням дії, що суперечить її службовим обов'язкам [27]. Тобто італійський законодавець нормативно закріпив кваліфікуючі за змістом ознаки: особливий статус суб'єкта зловживання впливом – безпосередньо державний службовець, а також випадки, коли зловживання впливом поєднується з підкупом службовця, на якого впливають, щоб він вчинив певну протиправну дію, у супереч службовим обов'язкам.

Додамо, що в ст. 322-bis, про яку є згадка в аналізованій вище забороні, ідеться, так само як у схожій за змістом іспанській нормі, про перелік офіційних (службових) осіб ЄС, на яких також можуть здійснювати вплив, тобто «адресатів», забороненого впливу. Зокрема, зазначено про членів Комісії Європейських Співтовариств, Європейського парламенту, Суду та Рахункової палати Європейських Співтовариств; членів і працівників органів, створених на основі Договорів про заснування Європейських Співтовариств; осіб, які в межах інших держав – членів Європейського Союзу – виконують функції або здійснюють діяльність, що відповідає функціям державних службовців, та осіб, відповідальних за державну службу; суддів, прокурорів, заступників прокурорів, посадових осіб й агентів Міжнародного кримінального суду тощо [27].

Своєю чергою, § 298 «Купівля впливу» КК Угорщини передбачає відповідальність за надання або обіцянку надати вигоду особі, (а) яка стверджує, що має вплив на службову особу, або (б) іншій особі стосовно особи, яка стверджує, що має вплив на службову особу.

На підставі ч. (1а) цієї заборони відповідальність також може наставати для особи, яка надає або обіцяє надати неправомірну вигоду такій особі, яка стверджує, що вона є службовою особою або щодо неї.

Будь-яка особа, яка вчиняє злочин, зазначений у частині (1), на користь особи, яка здійснює господарську діяльність або від її імені, також підлягатиме покаранню. Відповідальність настає і для особи, яка вчиняє злочин, зазначений у частинах (1) та (1а), стосовно іноземної публічної посадової особи (ч. 3).

Водночас угорський кримінальний закон, на відміну від схожих заборон в інших європейських юрисдикціях, містить привілейовану норму: покарання може бути пом'якшено, а в особливих випадках може бути взагалі скасовано для особи, яка вчинила злочин і згодом повідомила органу влади ще до того, як про нього стало відомо компетентним органам й обставини злочину було розкрито [28]. Крім того, § 299 «Зловживання впливом» угорського кримінального закону передбачає:

(1) Особа, яка з метою впливу на службову особу вимагає для себе чи іншої особи неправомірну вигоду, приймає неправомірну вигоду або її обіцянку, або домовляється з особою, яка вимагає чи приймає неправомірну вигоду, що надається або обіцяється третій особі, карається у відповідний спосіб.

(2) Розмір покарання збільшується, якщо правопорушник: (а) стверджує або створює враження, що він підкуповує посадову особу; (б) видає себе за посадову особу або (с) вчиняє злочин з комерційною метою.

Розмір кримінально-правової санкції також збільшується, якщо будь-яка особа, видаючи себе за службову, вимагає, приймає неправомірну вигоду або обіцянку неправомірної вигоди у зв'язку з діяльністю такої фіктивної організації.

(3) Особа, яка вчиняє злочин, зазначений у частині (1), на користь особи, яка здійснює діяльність від імені або за дорученням суб'єкта господарювання, підлягає покаранню за проступок.

Якщо відповідний суб'єкт зловживання впливом вчиняє цей злочин стосовно іноземної посадової особи, то кримінальна відповідальність настає на загальних підставах. І знову ж таки: покарання може бути зменшено, а у випадках особливого обґрунтування – скасовано, якщо особа, яка вчинила злочин, зазначений у частинах (1) і (3), повідомить про нього орган влади до того, як про нього стане відомо компетентним органам, поверне органу влади отриману неправомірну вигоду або її еквівалент і повідомить обставини злочину [28].

У контексті критичного порівняння зауважимо, що в ч. 5 ст. 354 КК України законодавець також закріпив спеціальну умову звільнення від кримінальної відповідальності: особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 369-2 цього Кодексу, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу й активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Зазначене звільнення не застосовують у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди були вчинені щодо осіб, визначених у частині четвертій ст. 18 цього Кодексу, у якій йдеться про спроби отримати за неправомірну вигоду результат у виді впливу на рішення службових осіб – посадових осіб іноземних держав.

Водночас слід акцентувати увагу на тому, що якщо угорський законодавець передбачив можливість звільнення від кримінальної відповідальності суб'єкта як «активного», так і «пасивного» впливу, то законодавець український – лише суб'єкта «активного» впливу. Тобто нормативно закріплених можливостей звільнити від відповідальності особу, яка безпосередньо пропонувала, обіцяла або одержала неправомірну вигоду, за здійснення реального чи удаваного (з її боку) впливу в тексті КК України немає. Дискусійним видається такий «однобічний» підхід, з погляду ефективності кримінально-правового регулювання відносин службової сфери, однак вказане питання перебуває за межами завдань дослідження цієї наукової роботи.

Проаналізуємо релевантний польський досвід кримінально-правового регулювання. Стаття 230 (структурно розміщена в розділі XXIX «Злочини проти діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування») КК **Республіки Польщі** містить юридичні підстави відповідальності особи, яка в обмін на матеріальну чи особисту вигоду або обіцянку такої вигоди погоджується виступити посередником у вирішенні справи, посилаючись на вплив і змушуючи іншу особу повірити в наявність впливу, а також користуючись такою вірою або

підтверджуючи її переконання в наявності впливу на: 1) державний орган або орган місцевого самоврядування; 2) національну або міжнародну організацію; 3) національну або іноземну організацію, яка володіє державними коштами; 4) державне підприємство; 5) комерційне товариство за участю Державного казначейства, органу місцевого самоврядування або державної юридичної особи.

Своєю чергою, відповідно до ст. 230а КК Польщі, підлягає кримінальній відповідальності особа, яка надає або обіцяє надати матеріальну чи особисту вигоду в обмін на посередництво у вирішенні справи перед суб'єктом, згаданим у ст. 230 § 1, що полягає в незаконному впливі на рішення, дії чи бездіяльність особи, що виконує державну функцію у зв'язку з виконанням цієї функції

Особа, визнана винною в цьому порушенні, не підлягає відповідальності, якщо було прийнято фінансову або особисту вигоду чи обіцянку її отримання, і правопорушник повідомив про цей факт органу, відповідальному за розслідування злочинів, та розкрив усі відомі йому обставини злочину до того, як цей орган дізнався про вчинений злочин [29]. Отже, знову спостерігаємо притаманну кримінально-правовим нормам деяких європейських держав конструкцію спеціального звільнення від кримінальної відповідальності за зловживання впливом.

Показово, що обидві заборони згадують про незначний випадок – привілейовану за змістом фактичну обставину або їх сукупність, за наявності яких передбачене законом покарання суттєво зменшується.

Загалом здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що європейські законодавці вельми активно відгукнулися на міжнародно-правові орієнтири й оперативно запровадили юридичні підстави відповідальності за торгівлю впливом у національні кримінальні закони. Водночас географія законодавчої активності в цьому аспекті насправді є значно ширшою – норми про такі корупційні зловживання (у певних самобутніх національних конструкціях) відомі також іншим країнам, серед яких: Сполучені Штати Америки, Канада, Мексика, Туреччина, Сінгапур, Індонезія, Колумбія тощо.

Дослідження зарубіжного, передусім європейського, досвіду формування та реалізації антикорупційної політики засвідчує обґрунтованість тези В. Дубас про те, що ефективність антикорупційних кримінально-правових засобів залежить передусім від системності, обґрунтованості, прозорості законодавчих положень, а також ступеня їх дотримання. Успіх антикорупційних ініціатив полягає в активному залученні громадськості, підвищенні рівня правової свідомості та правової культури населення, серед якого популяризовано нетерпимість до корупції. Рівень толерантності до корупції безпосередньо залежить від системного поєднання активної правослухняної поведінки, що є результатом поєднання елементів якості кримінального законодавства й невідворотності покарання за вчинення корупційного діяння [18, с. 80]. Видається, що саме таку умовно гібридну модель протидії корупції, яка ґрунтується на тільки й не стільки на жорсткості кримінально-правової репресії, доцільно реалізовувати в Україні.

У порівняльно-правовому аспекті слід зауважити, що чимало європейських держав висловили застереження щодо невизнання зловживання впливом злочинном у розумінні ст. 12 ETS 173.

Ці держави пропонують чотири основні аргументи на користь своїх застережень. Перший аргумент полягає в тому, що деякі держави мають схожі положення, які вони вважають достатніми для протидії торгівлі впливом. Наприклад, ФРН не інкримінує зловживання впливом у сфері службової діяльності, однак німецька влада припускає, що деякі злочини, на кшталт «зловживання довірою до підприємства», можуть частково сприяти протидії цьому виду злочинної поведінки. І справді, аналіз антикорупційних заборон федерального КК засвідчує, що у ФРН кримінальну відповідальність запроваджено лише за прийняття переваг або власне неправомірної вигоди як за виконання покладених на службовця офіційних функцій (ст. 331 КК), так і за вчинення певних дій як порушення покладених службових повноважень (ст. 332 КК) [30]. Своєю чергою, Акт Великої Британії про запобігання корупції 1906 року описує як правопорушення «агентські відносини між особою, яка торгує своїм впливом, і особою, на яку вона впливає». Водночас шведський уряд заявив про те, що більшість випадків зловживання впливом з боку осіб, охоплених ст. 12 Конвенції РЄ, уже криміналізовано, відповідно до положень про активне й пасивне хабарництво.

Другий аргумент полягає в тому, що це положення може вплинути на визнану законною і досить ретельно регульованою в різних юрисдикціях лобістську діяльність. Зокрема, торгівля впливом безпосередньо не охоплена кримінальним законом у Великій Британії, оскільки вважається, що така криміналізація може негативно позначитися на легальній лобістській діяльності. Влада Нідерландів вважає, що певні форми впливу (як фінансового, так і нефінансового) на рішення державних службовців або політиків можуть бути законними, наприклад, коли представники груп інтересів здійснюють лобістську діяльність.

Третій аргумент пов'язаний зі складною структурою та недостатньою чіткістю сформульованого в ETS 173 припису. Основною причиною того, що данська влада не криміналізувала зловживання впливом як окремий злочин, стала саме складна структура цього правопорушення. На думку шведського законодавця, ані Європейська конвенція, ані Пояснювальна записка до неї не дають чіткого, однозначного, вичерпного визначення поняття «зловживання впливом», у зв'язку з чим складно точно описати в національному кримінальному законі діяння, про яке йдеться в ст. 12 Конвенції. Ця теза є вельми слушною, адже всі редакції ст. 369-2 КК, навіть чинна, зазнавали конструктивної критики з боку науковців саме через її текстуальну ускладненість і, унаслідок цього, навіть неоднозначність, суперечливість змісту.

Четвертий аргумент щодо застереження до ст. 12 Конвенції РЄ окремо (і в особливий спосіб) сформулював французький уряд. Він відноситься до міжнародного принципу взаємності. Підприємства та громадяни держав-членів, які зробили застереження, мають перевагу в конкурентній боротьбі, оскільки ця форма впливу на прийняття рішень не є кримінальним злочинном у відповідних

юрисдикціях. Для того щоб мінімізувати цю «несправедливу перевагу», Франція прагне зберегти це застереження в наднаціональному контексті, аби легітимізувати вплив зацікавленої французької сторони (фізичної або юридичної особи) на прийняття рішень іноземним державним службовцем або членом іноземної громадської організації. Водночас Франція криміналізувала активну й пасивну торгівлю впливом на прийняття офіційних рішень на внутрішньонаціональному рівні [31].

Отже, згадані та деякі інші європейські держави не криміналізували зловживання впливом, відповідно до вимог ст. 12 ETS 173, оскільки вважають, що вона не дає чіткого, ґрунтовного й ефективного опису зловживання впливом. Більшість держав намагаються боротися з цим явищем шляхом криміналізації інших діянь, передусім у межах традиційних складів про підкуп (хабарництво в широкому значенні). Залишається незрозумілим (нечітким) положення про те, що можна вважати правомірним (зокрема лобювання) і неправомірним впливом, і це зміцнює їхню позицію в частині застережень щодо ст. 12 ETS 173 [32].

Привертає увагу обставина, що ст. 37 «Застереження» Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією дозволяє державам-учасницям не визнавати торгівлю впливом повністю або частково в національному законодавстві кримінально караним діянням, висловивши про це застереження, що й зробили деякі згадані вище держави. Водночас наша держава такою можливістю не скористалася, а отже, наразі юридично «зв'язана» з вимогами ст. 12 ETS.

Також показово, що співзвучні до наведених вище аргументи свого часу лунали й у вітчизняних законодавчих колах. Зокрема, на засіданні Комітету ВРУ з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією 18 березня 2009 року було висловлено (щоправда безрезультатно) пропозицію взагалі виключити тодішню ст. 369-1 з тексту проекту Закону України від 23 листопада 2007 року № 0875 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Народний депутат С. Міщенко тоді зазначив: «Пропоную цю статтю виключити. Сама назва є ненауковою. У пропонованій нормі йдеться про процес, завдяки якому особа, «уповноважена на виконання функцій держави», змінює своє рішення. Виникають питання про те, чи можна торгувати будь-яким процесом, а тим більше, впливом; як тлумачити поняття «вплив» у кримінальному праві, адже його зміст є вкрай невизначеним та оціночним; яким чином можна встановити, що особа, яка отримала такі блага, справді «має вплив» на особу, уповноважену на виконання функцій держави, або той факт, що остання приймає рішення саме під впливом такої особи.

Фундаментальним для кримінального права є постулат вільної волі. Також стає незрозумілим співвідношення даної статті зі ст. ст. 368 (одержання хабара) і 369 КК України (давання хабара) у випадках, коли блага будуть матеріальними» [33]. Критика була конструктивною тоді, вона частково зберігає конструктивність і досі.

Насамкінець, переходячи в компаративістському форматі до вітчизняних кримінально-правових реалій, зазначимо про таке. Об'єктивна сторона двох основних складів злочину, передбачених частинами 1 і 2 ст. 369-2 КК України відповідно, характеризується лише діянням, яке, з огляду на нормативну регламентацію, може виявитися в таких шести формах (деякі з них передбачають варіативні дії): 1) *пропозиція* неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави; 2) *обіцянка* неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення уповноваженою особою; 3) *надання* неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення уповноваженою особою (ці три форми описано в ч. 1 ст. 369-2 КК України); 4) *прийняття пропозиції, обіцянки* неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення уповноваженою особою; 5) *одержання* неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення уповноваженою особою; 6) *пропозиція чи обіцянка* здійснити вплив за надання такої вигоди на прийняття рішення уповноваженою особою (ці три форми описано в ч. 2 ст. 369-2 КК України).

Щодо останньої форми, яка ґрунтується на конструкції «пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання неправомірної вигоди», слухною видається позиція О. Дудорова та К. Задої, які схвально оцінюють відсутність у ст. 9.5.8 проекту КК (за прикладом ст. 12 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією) згадки про такі дії, адже вказівка на пропозицію (обіцянку) здійснити вплив у тексті ч. 2 ст. 369-2 КК спонукає до висновку про недоречне дотримання міжнародно-правового зобов'язання «з позолотою» [22, с. 89].

Відповідно до конкретизації Об'єднаної палати ККС ВС у постанові, присвяченій тлумаченню ознак складу зловживання впливом, об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України, вичерпується діянням, що може виявлятися у формі прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиції чи обіцянки здійснити вплив за надання такої вигоди [34].

Висновки. Здійснене порівняльно-правове дослідження виявило, що проблемні питання, пов'язані з кримінально-правовим реагуванням на вияви зловживання впливом у публічній сфері, виникають не лише у вітчизняній, а й у зарубіжній законодавчій та правозастосовній практиці. У статті виокремлено спільні й відмінні риси кримінально-правового регулювання відносин, що становлять зловживання (торгівлю) впливом в українському й іншому європейському законодавстві.

З огляду на некоректність перекладу англійського терміна «solicitation» українською мовою (поняття перекладено як «вимагання», замість коректнішого «прохання») у контексті відповідальності за корупційні правопорушення,

пов'язані з отриманням неправомірної вигоди для здійснення впливу, підтримано вчених у твердженнях про помилковість вживання терміна «вимагання» в диспозиції ст. 369-2 КК України, а також недопущення цієї помилки в проєкті КК України.

Встановлено, сучасні моделі криміналізації зловживання (торгівлі) впливом у національному законодавстві європейських країн, з огляду на особливості об'єктивних та суб'єктивних ознак цих корупційних деліктів: 1) в межах однієї статті, що охоплює кримінально-правові заборони, пов'язані із виявами «активного» й «пасивного» зловживання впливом; 2) у межах різних статей, у яких розділено ці вияви.

У контексті удосконалення кримінально-правових положень щодо зловживання впливом, як у чинному КК України, так і його проєкті, варто врахувати зарубіжний досвід щодо диференціації кримінальної відповідальності за ці делікти за ознакою спеціального суб'єкта зловживання впливом (представника влади), розміру неправомірної вигоди, щодо пом'якшення покарання, звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання суб'єкта як «активного», так і «пасивного» впливу, а також щодо тлумачення дефініції власне «впливу».

Також визначено, що Україна належить до групи європейських держав, кримінальний закон яких містить спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за «активне» зловживання впливом, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди особа добровільно заявила про те, що сталося, компетентному органу й активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку.

З огляду на положення ст. 37 «Застереження» Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, встановлено відсутність у цьому міжнародному документі імперативної вимоги державам-учасникам закріпити норму про торгівлю впливом у національному кримінальному законодавстві. На підставі аналізу кримінального законодавства європейських країн виявлено два підходи до виконання рекомендацій цієї конвенції щодо криміналізації зловживання впливом: 1) шляхом доповнення національних КК однією чи декількома заборонами «активного» та/або «пасивного» впливу (наприклад, Італія, Іспанія, Польща, Угорщина, України); 2) шляхом відмови від визнання таких діянь кримінально-караними (наприклад, ФРН, Великою Британією, Нідерландами).

У подальшому слід дослідити особливості застосування заходів кримінально-правового характеру до осіб, які вчиняють зловживання (торгівлю) впливом в Україні та інших європейських країнах.

Використані джерела:

1. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating corruption, replacing Council Framework Decision 2003/568/JHA and the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union and amending Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council. 2023/0135 (COD). URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0234>. (дата звернення: 16.01.2024).

2. Citizens and businesses have spoken – corruption remains a serious problem in EU countries. URL : https://home-affairs.ec.europa.eu/news/citizens-and-businesses-have-spoken-corruption-remains-serious-problem-eu-countries-2022-07-13_en. (дата звернення: 16.01.2024).

3. Вознюк А. А. Визнання статті 366-1 Кримінального кодексу України неконституційною: концептуальні вади прийнятого рішення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 4 (117). С. 20–31. DOI : <https://doi.org/10.33270/01201174.20>.

4. Вознюк А. А. Встановлення або поширення злочинного впливу: актуальні питання кримінальної відповідальності. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 3 (17). С. 21–39. DOI : [10.34015/2523-4552.2021.3.03](https://doi.org/10.34015/2523-4552.2021.3.03).

5. Vozniuk A. Criminal and Legal Counteraction to the Activities of Criminal Authorities: The Ukrainian Model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. Vol. 27, No. 1. Pp. 9-19. DOI : <https://elar.naiiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/9dd2aaab6-67a7-4db8-8fb3-16cea4eb620d/content>.

6. Луценко Ю. В. Протидія злочинності в сучасних умовах. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 1(7). С. 79–84. DOI : [10.32518/2617-4162-2020-1-79-84](https://doi.org/10.32518/2617-4162-2020-1-79-84).

7. Дудоров О. О. Проблеми кваліфікації зловживання впливом у судовій практиці. *Часопис українського судочинства*. 2019. № 2. С. 13–35.

8. Дудоров О. О. Зловживання впливом: оцінка правозастосовного орієнтуру, сформульованого Верховним Судом, у контексті визначення перспектив щодо кримінально-правової заборони щодо «фонові» корупції». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 635–645.

9. Дюрдь В. І. Становлення кримінальної відповідальності за зловживання впливом в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 241–246. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/57>.

10. Киричко В. М. Висновки Верховного Суду щодо суб'єкта зловживання впливом (ч. 2 ст. 369-2 КК): критичний теоретичний аналіз. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 1(15). С. 162–190. DOI : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.15.234695>.

11. Киричко В. М. Проблема визначення суб'єкта зловживання впливом (ч. 2 ст. 369-2 КК України) та її вирішення. *Проблеми законності*. 2015. № 128. С. 38–46.

12. Книженко О. О. Проблеми кваліфікації зловживання впливом. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4. С. 87–92.

13. Тимофєєва Л. Ю. Протидія корупційним практикам у євроінтеграційному контексті. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 3. С. 63–69. DOI : <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.11>.

14. Slingerland W. Trading in influence: corruption revisited. *EGPA Study Group on Ethics and Integrity of Governance Toulouse*, 8-10 September 2010. 14 p. URL : https://www.law.kuleuven.be/integriteit/egpa/egpa2010/slingerland_trading-in-influence.pdf. (дата звернення: 29.01.2024).

15. Wong A. Trading for Influence? *Center for Strategic and International Studies*. 2020. URL : <https://www.csis.org/analysis/trading-influence>. (дата звернення: 29.01.2024).

16. Gluck J., Macaulay M. Trading in influence: a research agenda for New Zealand? *Policy Quarterly*. 2017. № 13 (2). P. 49–55.

17. Carr I. Fighting Corruption Through Regional and International Conventions: A Satisfactory Solution? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2007. P. 121-153.

18. Дубас В. М. Кримінально-правові засоби протидії корупційним кримінальним правопорушенням в Україні: дис. ... доктора філософії (081 – Право). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 319 с.

19. Загальнотеоретичні, адміністративно- та кримінально-правові основи концептуалізації антикорупційної реформи в Україні : колективна монографія / О. О. Дудоров та ін. Запоріжжя, 2019. 476 с.

20. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Харків : Право, 2013. 424 с.

21. Судова практика в справах про злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: окремі тенденції, проблеми та перспективи вдосконалення / за ред. К. П. Задой. Київ: Аграр Медіа Груп, 2014. С. 47.

22. Дудоров О. О., Задоя К. П. Перспективи кримінально-правової заборони, присвяченої торгівлі впливом, у контексті євроінтеграційних прагнень України. *Ампаро*. 2022. Спецвипуск. Т. 1. С. 84-94.

23. Каменський Д. В. Відповідальність за економічні злочини у Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльно-правове дослідження : монографія / передне слово д-ра юрид. наук, проф. О. О. Дудорова. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1128 с.

24. Вознюк А. А. Зарубіжний досвід диференціації кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них. *Верховенство права*. 2017. № 5. С. 107-113.

25. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch. (Strafgesetzbuch – StGB). Fassung vom 09.01.2024. URL : <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

26. Código Penal de España (Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, de 1995): Última actualización publicada el 28/04/2023. URL : <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>. (дата звернення: 15.01.2024)

27. Codice Penale of Italy. R.D. 19 ottobre 1930, n. 1398. Aggiornato al 14/12/2023. URL: <https://www.brocardi.it/codice-penale/2012>. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. URL : <https://njt.hu/jogsabaly/2012-100-00-00>. (дата звернення: 15.01.2024).

28. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. URL: <https://njt.hu/jogsabaly/2012-100-00-00>. (дата звернення: 16.01.2024).

29. Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. Opracowano na podstawie: tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 17. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>. (дата звернення: 22.01.2024).

30. German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB). URL : https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p3332. (дата звернення: 17.01.2024).

31. Influence Peddling/Trading in Influence. URL : <https://www.aalep.eu/influence-ce-peddlingtrading-influence>. (дата звернення: 24.01.2024).

32. Overview of conflict of interest and related offences. Transparency International. URL : https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Overview_of_conflict_of_interest_and_related_offences_2017.pdf. (дата звернення: 24.01.2024).

33. Порівняльна таблиця до проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відповідальності за корупційні правопорушення»

(дата розгляду в Комітеті з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією – 16 березня 2009 р.). URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=30762&pf35401=139525>. (дата звернення: 01.02.2024).

34. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 березня 2021 р. Справа № 554/5090/16-к. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/96074938>.

References:

1. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating corruption, replacing Council Framework Decision 2003/568/JHA and the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union and amending Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council. 2023/0135 (COD). (N. d.) N. p. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX5_2023P_C0234. [in English].

2. Citizens and businesses have spoken – corruption remains a serious problem in EU countries. (N. d.) N. p. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/citizens-and-businesses-have-spoken-corruption-remains-serious-problem-eu-countries-2022-07-13_en. [in English].

3. Vozniuk, A. A. (2020). Vyznannia statti 366-1 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy nekonstytutsiinoiu: kontseptualni vady pryiniatoho rishennia. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4 (117), 20–31. DOI : <https://doi.org/10.33270/01201174.20>. [in Ukrainian].

4. Vozniuk, A. A. (2021). Vstanovlennia abo poshyrennia zlochyynnoho vplyvu: aktualni pytannia kryminalnoi vidpovidalnosti. *Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy - Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 3 (17), 21–39. DOI : <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2021.3.03>. [in Ukrainian].

5. Vozniuk, A. (2022). Criminal and Legal Counteraction to the Activities of Criminal Authorities: The Ukrainian Model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 27, 1, 9-19. DOI : 10.33270/0122271.9 URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/9dd2aab6-67a7-4db8-8fb3-16cea4eb620d/content> [in English].

6. Lutsenko, Yu. V. (2020). Protydiia zlochyynosti v suchasnykh umovakh. *Sotsialno-pravovi studii - Social and legal studies*, 1(7), 79–84. DOI : 10.32518/2617-4162-2020-1-79-84. [in Ukrainian].

7. Dudorov, O. O. (2019). Problemy kvalifikatsii zlozhyvannya vplyvom u sudovii praktytsi. *Chasopys ukrainskoho sudochynstva - Journal of Ukrainian Judiciary*, 2, 13–35. [in Ukrainian].

8. Dudorov, O. O. (2021). Zlozhyvannya vplyvom: otsinka pravozastosovnoho oriientyru, sformulovanoho Verkhovnym Sudom, u konteksti vyznachennia perspektyv shchodo kryminalno-pravovoi zaborony shchodo «fonovoi» koruptsii». *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal*, 10, 635–645. [in Ukrainian].

9. Diurd, V. I. (2019). Stanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za zlozhyvannya vplyvom v Ukraini. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal*, 5, 241–246. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/57>. [in Ukrainian].

10. Kyrychko, V. M. (2021). Vysnovky Verkhovnoho Sudu shchodo subiekta zlozhyvannya vplyvom (ch. 2 st. 369-2 KK): krytychnyi teoretychnyi analiz. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy - Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, 1(15), 162-190. DOI : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.15.234695>. [in Ukrainian].

11. Kyrychko, V. M. (2015). Problema vyznachennia subiekta zlovezhyvannia vplyvom (ch. 2 st. 3692 KK Ukrainy) ta yii vyrishennia. *Problemy zakonnosti - Problems of legality*, 128, 38–46. [in Ukrainian].

12. Knyzhenko, O. O. (2017). Problemy kvalifikatsii zlovezhyvannia vplyvom. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy - Scientific journal of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 4, 87–92. [in Ukrainian].

13. Timofieieva, L. Yu. (2022). Protydiia koruptsiinym praktykam u yevro intehratsiinomu konteksti. *Pivdennoukrainskyi pravnychnyi chasopys - South Ukrainian legal journal*, 4(3), 63–69. DOI : <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.11>. [in Ukrainian].

14. Slingerland, W. (2010). Trading in influence: corruption revisited. *EGPA Study Group on Ethics and Integrity of Governance Toulouse*. N. p. URL : https://www.law.ku-leuven.be/integriteit/egpa/egpa2010/slingerland_trading-in-influence.pdf. [in English].

15. Wong, A. (2020). Trading for Influence? *Center for Strategic and International Studies*. [Electronic resource] N. p. URL : <https://www.csis.org/analysis/trading-influence>. [in English].

16. Gluck, J., Macaulay, M. (2017). Trading in influence: a research agenda for New Zealand? *Policy Quarterly*, 13(2), 49–55. [in English].

17. Carr, I. (2007). Fighting Corruption Through Regional and International Conventions: A Satisfactory Solution? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 121–153. [in English].

18. Dubas, V. M. (2023). Kryminalno-pravovi zasoby protydii koruptsiinym kryminalnym pravoporushenniam v Ukraini. *Doctor's thesis: 081 Pravo*. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian].

19. Zahalnoteoretychni, administratyvno- ta kryminalno-pravovi osnovy kontseptualizatsii antykoruptsiinoy reformy v Ukraini : kolektyvna monohrafiia (2019) / O.O. Dudorov (Ed.) et al. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

20. Kyrychko, V. M. (2013). Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiuu. Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].

21. Sudova praktyka v spravakh pro zlochyyny v sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoy diialnosti, poviazanoi z nadanniam publicznykh posluh: okremi tendentsii, problemy ta perspektyvy vdokonalennia (2014) / K. P. Zadoya (Ed.). Kyiv: Ahrar Media Hrup, 47. [in Ukrainian].

22. Dudorov, O. O., Zadoia, K. P. (2022). Perspektyvy kryminalno-pravovoy zaborony, prysviachenoy torhivli vplyvom, u konteksti yevrointehratsiinykh prahnen Ukrainy. *Amparo*, 1, 84–94. [in Ukrainian].

23. Kamenskyi, D. V. (2020). Vidpovidalnist za ekonomichni zlochyyny u Spolu chenykh Shtatakh Ameryky ta Ukraini: porivnialno-pravove doslidzhennia : monohrafiia / perednie slovo d-ra yuryd. nauk, prof. O. O. Dudorova. Kyiv: VD «Dakor». [in Ukrainian].

24. Vozniuk, A. A. (2017). Zarubizhnyi dosvid dyferentsiatsii kryminalnoi vidpovidalnosti za stvorennia zlochyynykh obiednan ta uchast v nykh. *Verkhovenstvo prava - Rule of Law*, 5, 107–113. [in Ukrainian].

25. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch. (Strafgesetzbuch – StGB). Fassung vom 09.01.2024. N. p. URL : <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>. [in German].

26. Código Penal de España (Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, de 1995): Última actualización publicada el 28/04/2023. N. p. URL : <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444/> [in Spanish].

27. Codice Penale of Italy. R.D. 19 ottobre 1930, n. 1398. Aggiornato al 14/12/2023. URL : <https://www.brocardi.it/codice-penale/2012>. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. N. p. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/2012-100-00-00>. [in Italian].

28. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. N. p. URL : <https://njt.hu/jogszabaly/2012-100-00-00>. [in Hungarian].

29. Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. Opracowano na podstawie: t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17. N. p. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970553Lj.pdf>. [in Polish].

30. German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB). (2024) N. p. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p3332. [in English].

31. Influence Peddling/Trading in Influence. (2021) N. p. URL : <https://www.aalep.eu/influence-peddlingtrading-influence>. [in English].

32. Overview of conflict of interest and related offences. Transparency International. (2017) N. p. URL : https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Overview_of_conflict_of_interest_and_related_offences_2017.pdf. [in English].

33. Porivnialna tablytsia do proiektu zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo vidpovidalnosti za koruptsiini pravoporushennia» (data rozghliadu v Komiteti z pytan borotby z orhanizovanoiou zlochynnistiu i koruptsiei u – 16 bereznia 2009 r.). (2009) N. p. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=30762&pf35401=139525>. [in Ukrainian].

34. Postanova obiednanoi palaty Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu vid 29 bereznia 2021 r. Sprava № 554/ 5090/16-k. (2021) N. p. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/96074938>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 30.01.2024

Mishura M., Postgraduate Student of the Research Laboratory on the Problems of Combating Crime of the Educational and Research Institute No. 1 of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

ABUSE (TRADING) IN INFLUENCE: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF UKRAINIAN AND OTHER EUROPEAN PROVISIONS

The article is devoted to comparative legal analysis of the content of the illegal act as part of the crime of “abuse of influence” in domestic and other European criminal legislation. In particular, relevant prohibitions in the Criminal Codes of Austria, Spain, Italy and Poland were considered in the mode of a demonstrative (typical) scientific study.

Based on the results of the author’s analysis, it was determined that problematic issues related to the criminal law response to manifestations of abuse of influence in the public sphere arise not only in domestic, but also in foreign theory and practice. Based on official European sources and materials of sociological surveys, it is noted that corruption in its various modern manifestations causes great damage to society, national democracies, the economy and the rights of individuals, as well as the European community in general.

The work revealed common and distinctive features in the criminal law regulation of relationships that constitute abuse (trade) of influence in Ukrainian and other European legislation. In particular, it is emphasized that some European criminal codes contain two or more prohibitions related to the forms of “active” and “passive” abuse of influence, instead

of a single article 369-2 of the Criminal Code, which describes both forms of such abuse. Finally, it is shown that Ukraine is not the only European state whose criminal law contains a special ground for exemption from criminal liability for “active” abuse of influence – some other European prohibitions contain privileged prescriptions similar in content.

In the comparative legal aspect, it is noted that approximately many European states have expressed reservations about not recognizing abuse of influence as a crime within the meaning of the two international conventions against corruption; the contents of the four main arguments in support of these reservations are disclosed.

Keywords: corruption, criminal offense, corruption criminal offense, abuse of influence, victim, unlawful benefit, comparative legal research, foreign criminal legislatio.

DOI: 10.33766/2786-9156.105.118-130

УДК: 343.265.2:343.26:305(47)(045)

Одинцова О. В., кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри правосуддя Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)
e-mail: doslidnuk.lg.nik@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3864-228X>

Морозов Д.А., кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)
e-mail: demyd.morozov@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1114-9033>

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗВІЛЬНЕННЯ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК У РАЗІ НАРОДЖЕННЯ В НИХ ДИТИНИ

Статтю присвячено гендерним аспектам звільнення чоловіків та жінок від відбування покарання у виді позбавлення волі в разі народження в них дитини (ст. ст. 81, 83 КК України) на предмет відповідності положенням вітчизняного законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012). На підставі аналізу положень зазначених законів щодо поняття дискримінації за ознакою статі та форм дискримінації авторами наведено аргументи на користь того, що наявність у КК України норми про звільнення жінки, яка народила дитину, від відбування покарання у виді позбавлення волі до 5 років (ст. 83 КК України) не є гендерною дискримінацією щодо чоловіків, у яких народилась дитина під час відбування ними зазначеного виду покарання, у тих випадках, коли на момент народження дитини ними вже фактично відбуто строки покарання, передбачені ч. 3 ст. 81 КК України. Народження дитини, смерть або інвалідність матері, інші тяжкі життєві обставини дитини можуть і мають враховуватись судом при вирішенні питання про виправлення засудженого і можливість застосовувати до нього умовно-дестрокове звільнення від відбування покарання на загальних підставах (ч. 2 ст. 81 КК